

Fylkesbiblioteksjefskollegiets innspill til leselyststrategi

Kultur- og likestillingsdepartementet har sammen med Kunnskapsdepartementet, invitert til å komme med innspill til ny leselyststrategi. Fylkesbiblioteksjefskollegiet takker for muligheten og leverer dette innspillet på vegne av fylkesbibliotekene.

Formålet med strategien er å bidra til å snu den negative trenden som viser at mange, spesielt barn og unge, leser mindre enn før. Lesing er en grunnleggende ferdighet som er nødvendig for videre utdanning og demokratisk deltakelse. Egen dannelse er en viktig side ved lesing. Ved å eksponeres for andres ideer skapes kritisk refleksjon knyttet til forståelse av tekst, avsendere og deres motivasjon. Lesing er en rik kilde til glede, livsmestring og muligheter for personlig utvikling gjennom hele livet. Det å ha positiv holdning til lesing har betydning for hvor godt du leser. Leselyst, leseglede og leseevne henger nøye sammen. Færre barn og unge identifiserer seg som «lesere», mens stadig flere oppgir at de aldri eller sjelden leser for fornøyselsens skyld. Dette er store og viktige utfordringer som ingen kan løse alene. En leselyststrategi kan være et godt utgangspunkt for å løse oppgaven sammen og sikre gode kår for lesingen og videreføre lesetradisjoner også for kommende generasjoner.

Lesekultur handler om mer enn leselyst. For å kunne oppdage gleden over litteratur, må det legges til rette for gode lesevaner, være tilgjengelig til et mangfold av litteratur og litteraturen må formidles på de arenaene og plattformene der hvor barn og unge befinner seg.

Bibliotekene spiller en sentral rolle i å bygge en leseskultur, legge til rette for gode leseopplevelser og gi tilgang til et bredt utvalg litteratur.

De tre største utfordringene knyttet til lesing og leselyst

1.Kampen om oppmerksomheten

Digitale distraksjoner og tidstyver, sviktende konsentrasjonsevne, manglende utholdenhet og multitasking er kjente problemstillinger som i all hovedsak er knyttet til mobil- og skjermbruk. Både forskning og erfaring tyder på at barn og unge i større grad enn tidligere mangler evne og trening i å fordype seg i lengre tekster over tid. Dette er åpenbare utfordringer for bokas og leselystens kår i dag.

2.Manglende tilgang til attraktiv litteratur

Mangelfulle eller ikke-eksisterende skolebibliotek og nedprioritering av folkebibliotek gjør tilgangen til litteratur vanskeligere. For lite mangfold og bredde med hensyn til språk, sjanger og format er et hinder for leselysten.

3.Færre lesende forbilder og rollemodeller

Overdreven skjermbruk og manglende prioritering av lesing rammer ikke bare barn og unge, men like mye voksne. Derfor er også mangelen på gode lesende forbilder og rollemodeller en del av utfordringene knyttet til leselyst og leseskultur. Hvis vi ønsker at barn skal bruke tid på å lese, må også voksne vise at de verdsetter egen lesing og sette av tid til det.

Hva vil være de tre viktigste målgruppene for strategien?

- Barn 0-6 år (førskolealder)
- Større barn og ungdom
- Foreldre og andre voksne som skal fungere som leseambassadører og oppmuntre til lesing for lesingens skyld.

Hva bør de tre viktigste tiltakene i strategien være?

1. Gjør litteraturen synlig der barn og unge er.

Formidling og tilgang til litteratur må være tilgjengelige på de arenaene og plattformene der en treffer barn og ungdom til daglig. Barn og unge bruker mye tid på skjerm og dette er en av hovedutfordringene for lesingen i dag. Dagens barn og unge skiller ikke mellom det digitale og fysiske på samme måte som generasjonene før, derfor må litteraturen formidles på alle flater. Bibliotekene må være tilgjengelige, synlige og attraktive på nett og kunne tilby et bredt utvalg av digitale formater på en enkel og tilgjengelig måte.

En felles digital formidlingsløsning for folkebibliotek gir muligheter for å nå både nye og etablerte lesere med lesetips, inspirasjon, og tilpassede opplevelser og være med på å utvikle en lesekultur også i det digitale universet.

2. Skap lesekultur ved å styrke bibliotekene!

Bibliotekene spiller en sentral rolle i å bygge en lesekultur. Å dyrke frem en lesekultur fordrer samarbeid mellom mange ulike instanser, for eksempel barnehage, helsestasjon, skole, fritid og bibliotek. Her bør det være tettere koblinger og forpliktende avtaler. Biblioteket kan ta en mer aktiv rolle i å koordinere samarbeid på tvers og være en pådriver for aktiv formidling både gjennom blant annet barnehagebibliotek, foreldremøter og klassebesøk.

Folkebiblioteket er den eneste kommunale virksomheten som har et særlig ansvar for litteratur og bør være en naturlig møteplass for å skape lesekultur. Bibliotekansatte har bred bokkunnskap og stor kompetanse i ulike formidlingsmetoder. De fysiske bibliotekene er lokale møteplasser som kan legge til rette for gode leseopplevelser og gi gratis tilgang til et bredt utvalg litteratur. Folkebibliotekene skal være der folk ER og bøker kan være tilgjengelige også utenfor bibliotekets lokale, som arbeidsplasser, kommunikasjonsknutepunkt og andre steder der folk befinner seg.

Tiltak som styrker bibliotekene og bygger videre på den infrastrukturen som allerede ligger klar i hver kommune, bør være sentrale i arbeidet med strategien. Her ligger både tilstrekkelig grunnbemanning i bibliotek, styrking av skolebibliotek, mulighet for å oppdatere kompetanse og tilstrekkelig bokbudsjett/innkjøpsordninger.

Barn som skal bli gode lesere trenger tilgang til et mangfold av ny og attraktiv litteratur. Litteratur koster penger og folkebibliotek og skolebibliotek må tilføres tilstrekkelig ressurser for å kunne ha et bredt utvalg litteratur i ulike format til hele befolkningen og kunne drive aktiv formidling tilpasset den enkelte.

3. Støtt opp om det vi vet virker! Vellykkede tiltak bør styrkes og videreutvikles.

Sommerles er en nasjonal kampanje drevet av alle fylkesbibliotekene i fellesskap.

Sommerles er med på å gjøre lesing «kult» og skaper en ramme som kan brukes i en rekke formidlingsopplegg i både skole og bibliotek. Sommerles har potensiale til å nå ALLE barn fra 1. til 7.klasse. Kampanjen bidrar til å bygge bro mellom bibliotek, skole og hjem, og et godt utgangspunkt for å styrke samarbeidet og samspillet mellom disse. Kampanjen kan utvikles til å inkludere barnehage og ungdomsskole og til å stimulere til leselyst gjennom hele året, ikke bare i sommerperioden.

Rett bok til rett leser er en forutsetning for å kunne få gode leseopplevelser og vekke leselysten. Bibliotekene har utviklet metoder som nettopp dyrker det gode møtet med boka og legger til rette for inkluderende lesefellesskap. Det er behov for kompetanseheving og videreutvikling av konseptene, slik at metodikken kan tas i bruk i alle folkebibliotek.

Gode eksempler på hva som bidrar til leselyst

Høytlesing og lesefelleskap

Høytlesing kan være en nøkkel til leselyst og en inngang til nye leseoppgaver, og må ikke begrenses til små barn som ikke ennå kan lese selv. Det bør oppfordres til å lese høyt både hjemme, i barnehage, skole og bibliotek. Mange bibliotek arrangerer "bok&kaffe", "strikk&lytt", lesesirkler og inviterer til lesefelleskap som for eksempel Shared reading. Gode leseopplevelser deles når større barn leser for mindre barn, ungdom leser for ungdom og unge leser for eldre. Dette kan gi barn og unge god lesetrening, øke interessen for å lese lengre tekster og styrke fellesskapet mellom generasjonene. Det er viktig med et mangfold av konsepter, som gjør det mulig å delta både som lytter, som leser og i samtale om bøker.

Rollemodeller, engasjerte formidlere, forfattermøter og arrangementer

Hvis vi mener at lesing er viktig og verdifullt, må voksne vise at de verdsetter egen lesing. Lesende forbilder, enten det er foreldre, lærer, bibliotekar eller andre, må formidle egen leseglede og framsnakke lesing. God og aktiv formidling av litteratur i bibliotek, skole og barnehage er med på å heve lesingens betydning. Å treffe en ekte forfatter eller høre de gode livsforandrende historiene om møte med boka, bidrar til engasjement, nysgjerrighet og interesse.

Rett bok til rett leser

Leselyst oppstår med de gode leseopplevelsene. Det å finne rett bok til rett leser på rett tidspunkt, er oppskriften på livslang leseglede. Dette forutsetter kompetent formidling og tilgang på nytt, fristende lesestoff tilpasset den enkeltes nivå, interesser, språk og ferdigheter. Lesersøvis for voksne og barn er en metode utviklet av bibliotekene for å "matche" bok og leser. Attraktiv litteratur på eget språk, med særlig vekt på samiske språk, bidrar til egen identitetsutvikling og språkutvikling og stimulerer til lesing. Litteratur må være enkelt tilgjengelig i ulike format, lydbok er også lesing!

Andre viktige områder vi må huske på?

For at barn og unge skal bli bedre lesere må vi skape en sterk lesekultur der både barn og voksne leser mer. Å legge til rette for lesing i alle ledd, er en forutsetning for å lykkes. Voksne som leser og formidler gleden og opplevelsene dette gir dem påvirker barn og unges holdninger til lesing. Entusiasme smitter. Når lesekulturen er sterk, vil også de som strever med lesing lese mer, med de fordelene dette gir for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Aktører som skole, barnehage og folkebibliotek må samarbeide og dra nytte av hverandres kompetanse, og det må til en samlet satsing på bibliotek og lesefremmende tiltak. Bibliotekenes oppgave er å gjøre det enkelt å finne fram til de gode leseopplevelsene gjennom formidling og lett tilgang til lesestoff. Folkebibliotekene har bøkene og kunnskapen som skal til for å formidle leselyst. Fylkesbiblioteket skal som regional utvikler ha oversikt og bidra til systematisk samarbeid mellom alle typer bibliotek og andre aktører. På denne måten kan det skapes gode arenaer for formidling og lesing.

Fylkesbiblioteksjefkollegiet har et ønske om at den ferdige strategien sendes på høring for å sikre bred forankring for dette viktige området.

Kristiansand, 26.mai 2023